

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון	—	פיוט ושירת ימי הביניים	(12×2)	—	24 נקודות
פרק שני	—	מחזה	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	שירה חדשה	(12×2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	פרוזה (סיפור קצר,			
		סיפור חסידי, רשימה)	(10×2)	—	20 נקודות
פרק חמישי	—	נובלה וספרות מתורגמת	(12×1)	—	12 נקודות
		סה"כ		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — פיוט ושירת ימי הביניים (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה — 12 נקודות).

פיוט ושירת ימי הביניים

1. יְדִיד נֶפֶשׁ / ר' אלעזר אזיכרי ; אהבת הדסה / ר' שלום שבזי

לפניך שתי המחרוזות (סטרופות) הראשונות בפיוט "ידיד נפש", וששת הבתים הראשונים בשיר "אהבת הדסה". קרא אותם, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

יְדִיד נֶפֶשׁ

יְדִיד נֶפֶשׁ אֵב הַרְחֵמוֹן, מְשׁוֹךְ עֲבֶדְךָ אֶל רְצוֹנְךָ,
יְרוּץ עֲבֶדְךָ כְּמוֹ אֵיל, לִשְׁתַּחֲוֶה מִוֶּל הַדֶּרֶךְ,
כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתֶךָ מִנִּפְתַּת צוּף וְכָל טַעַם.

הַדּוּר, נֶאֱדָה, זִיו הָעוֹלָם, נִפְשִׁי חוֹלֶת אֶהְבֶּתְךָ;
אֲנִי אֶל-נָא רַפָּא נָא לֵה בְּהִרְאוֹת לֵה נַעַם זִינְךָ;
אֲזִי תִתְחַזֵּק וְתִתְרַפָּא וְהִיִּתָּה לֵה שְׂמִיחַת עוֹלָם.

אהבת הדסה

אֶהְבֶּת הַדְּסָה עַל לִבִּי נִקְשְׁרָה / וְאֲנִי בְּתוֹךְ גּוֹלָה פְּעָמִי צוֹלְלִים.
לֹא יֵשׁ רְשׁוֹת לִי אֶעֱלֶה אֶתְחַבֶּרָה / תוֹךְ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן אֲשֶׁר הֵם נִהְלָלִים.
שְׁחֵרִית וְעֶרְבִית בֵּת נְדִיבִים אֲזַכֶּרָה / לִבִּי וְרַעֲיוֹנִי בַּחֲשֵׁק נִבְהָלִים.
בְּנָעִים זְמִירוֹת מְגֻדּוֹד אֶתְעוֹרְרָה / וְאֲנִי וְרַעֲיָתִי בְּרִנָּה צוֹהֲלִים.
כִּינוֹ עֲדַת קֹדֶשׁ בְּשִׁירָה חֲבֵרָה / חֲתָן וְהַכֵּלָה בְּחִפָּה וְכָלְלִים.
זֶה יוֹם שְׂמִיחֹת לְאַיִמָּה יִקְרָה / כִּי הִיא וְדוֹדָה חֵן וְחֶסֶד גּוֹמְלִים.

א. הסבר את הרעיון המשותף לפיוט ולשיר. בסס את ההסבר שלך על המחרוזות מן הפיוט ועל

בתי השיר. (6 נקודות)

ב. בחר בשלושה כינויים מן המחרוזות שלפניך ומבתי השיר, והסבר את תרומתם להמחשת

הרעיון שכתבת עליו בסעיף א. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

שְׁבִיָּה עֲנִיָּה / ר' שלמה אבן גבירול

2.

לפניך המחרוזות השנייה והמחרוזות השלישית בפיוט "שביה עניה". קרא אותן, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהן.

לְכָל תִּקְלָה יֵשׁ קֵץ - / וְאִין קֵץ לְפָרְצִי!
כָּלוּ שְׁנוֹתַי / וְאִין מָתָם לְמַחְצִי,
שְׁכַנְתִּי בְּגִלוֹת / טְבוּעָה בְּבָצִי -
וְאִין תּוֹפֵשׁ מְשׁוּט / אֲנִיָּה לְהוֹצִיא.
עַד אָנָּה, ה', / תִּאָּרִיךְ קִצִּי?
מָתִי קוֹל הַתּוֹר / יִשְׁמַע בְּאַרְצִי?
שִׁמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא, אֵל תִּנְיָחֵנוּ!
לְמָה לְנִצָּח תִּשְׁפָּחֵנוּ?

מְחוּצִים וְלְחוּצִים / סוּבְלֵי מַעֲמָם,
בְּזוּזִים וּגְזוּזִים, / גִּתּוּנִים לְמַרְמָם,
עַד אָנָּה, ה', אֲזַעַק חֲמָם -
וְלִבִּי בְּקֶרְבִּי / הִמָּם יָמָם?
זֶה כְּמָה שָׁנִים / עוֹבְדִים לָמָס,
יִשְׁמָעֵאל כְּאַרְיָה / וְעִשׂוֹ כְּתַחֲמָם:
זֶה יִנְיָחֵנוּ - וְזֶה יִקָּחֵנוּ,
לְמָה לְנִצָּח תִּשְׁפָּחֵנוּ?

א. מהי האווירה המאפיינת פיוט זה? הסבר כיצד האווירה מסייעת בעיצוב הרעיון המרכזי בפיוט.

(6 נקודות)

ב. בחר מבתי הפיוט שלפניך בשני אמצעים אמנותיים, והסבר את תרומתם לעיצוב הרעיון המרכזי בפיוט. (6 נקודות)

שירת ימי הביניים

3. רֵאָה שְׁמֶשׁ / ר' שלמה אבן-גבירול; כְּתָנוֹת פָּסִים / ר' משה אבן עזרא

מהו הרעיון המרכזי בכל אחד מן השירים "ראה שמש" ו"כתנות פסים"?
הסבר את התפקיד של ההאנשה בכל אחד מן השירים האלה.

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְשָׁנָה בְּחִיק יְלָדוֹת / ר' יהודה הלוי

יְשָׁנָה בְּחִיק יְלָדוֹת, לְמַתִּי תִשְׁכְּבִי? / דְּעִי כִּי נְעוּרִים בְּנִעֲרָת נִנְעָרוּ!
הֲלָעַד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת? קוֹמִי צְאִי, / רְאִי מִלְּאֲבִי שִׁיבָה בְּמוֹסָר שְׁחָרוֹ,
וְהַתְנַעֲרִי מִן הַזִּמּוֹן, בְּצַפְרִים / אֲשֶׁר מִרְסִּסִּי לִילָה יִתְנַעֲרוּ.
דְּאִי בְּדָרוֹר לְמִצָּא דְרוֹר מִמַּעַלְךָ / וּמִתְלָדוֹת יָמִים כְּיָמִים יִסְעָרוּ,
הִי אַחֲרֵי מִלְכָּךְ מִרְדָּפָת, בְּסוֹד / נְשִׁמוֹת אֲשֶׁר אֶל טוֹב ה' נָהְרוּ!

ציין שלוש תקופות בחיי האדם הנזכרות בשיר, והסבר כיצד האמצעים האמנותיים בשיר מסייעים לעצב תקופות אלה בשיר.

בתשובתך כתוב על אמצעי אמנותי אחד לכל תקופה (תוכל לחזור על אותו אמצעי אמנותי).

פרק שני — מחזה (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5-6.

לישרים תהילה / ר' משה חיים לוצאטו

5. לפניך ציטוטים (1)-(3) מעלילת המחזה "לישרים תהילה". קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

(1) סכלות: הן מאסה נפשי, וכשקץ יחד

המה בעיני כל ודונים אלה,

ילדי חצרי שכל.

כי הם לבדם המה

אדם בעיניהם, וכקש יחשבו

את כל שאר מינו;

(2) תהילה: הרי מנוחה, כל סלעי מרגע,

הבודדים שלונה ומפיקי שקט!

מה אבחרה בכם, כמה אגילה

על שיחכם כי שח, על ענות דשא [...]

(3) שכל: הבט! הלא רוחנו

בים, אשר רגע

ממלחמות הרוח

ישקט, אשר גליו הנה או הנה

לא יונפו הנה או לא ידחו,

מעצבונות כן לא נקה סלה!

בחר בשניים מן הציטוטים שלעיל, והסבר את השקפת העולם המובעת בכל אחד מן הציטוטים שבחרת.

כיצד כל אחד מן הציטוטים שבחרת מאפיין את הדמות האומרת אותו? הסבר את דבריך.

6. לפניך ציטוטים (1)-(6) מפתשגן המשל, משמות המדברים ומעלילת המחזה "לישרים תהילה".

קרא אותם, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

(1) וַיִּשָּׁק יִשְׂרָאֵל תְּהִלָּה וּרְנוּחָה הִיתָה, וַיִּשְׁמְחוּ כָּל הָעָם מְאֹד וַיִּבְרְכוּ אֶת ה'.

(2) רַחֲבִי, בֶן תַּאֲנֶה, נִחְשָׁב לְבֶן אִמָּת בְּטָעוֹת

(3) תרמית: כָּסֶף וְזָהָב, חֵן כְּבוֹד וְיָפִי,

אִם מִבְּלִי תִרְמִית יַעֲמְדוּ רְגַע,

פֹּה רַב לְטִיט יָשׁוּב, יָפִי לְגַגֵּעַ [...]

(4) שכל: מִשְׁחִית דְּבָרָיו כָּל דּוֹבֵר עַל אֲנִי

סוּגָה בְּאוֹלָתָהּ, כִּי לֹא שׁוֹמֵעַת:

נוֹתֵן לֵלֵךְ מוֹסֵר, יַעֲזֶה אֶל פִּתִּי,

עוֹכֵר שְׁאֲרוֹ הוּא, אֶף חוֹמֵס דָּעַת.

(5) יושר: רוּעָה עֲדָרָיו נָעַר,

אֵין מִמֶּנֶת חֶלְקוֹ טוֹבָה בְּאַרְץ;

(6) תהילה: לְבִי מִקַּפֵּץ בִּי; נִפְשִׁי מִגִּדָּת

אֲלֵי חֲדָשׁוֹת, אֶךְ יָדִי קָצְרָה

אוֹתָם לְהִבִּין. בֵּין תִּקְוָה וּפֶחַד

רוּחִי כְּקִנְיָה נָדַח הִנֵּה וְהִנֵּה.

א. בחר בחמישה מן הציטוטים (1)-(6). תאר את ההתרחשות בכל אחד מן הציטוטים שבחרת,

והסבר את הסיבה להתרחשות זו. (14 נקודות)

ב. בחר מן הציטוטים בשני אמצעים אמנותיים שונים, והסבר אותם. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שלישי — שירה חדשה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה — 12 נקודות).

7. עֲרָגָה; אֲדָמָה / ה' תראל

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לפניך הסיום של השיר "ערָגה", והסיום של השיר "אדמה".

קרא כל אחד מהם, וענה על השאלה שאחריהם.

עֲרָגָה

מִבֶּט

הַעֲרָגָה

שִׁשְׁלָחָה,

לְאִין סוֹף הַכָּחֹל,

מוֹצֵאוֹ —

בְּקוֹן נְשָׁרִים.

אֲדָמָה

רַק הוּא יוֹכֵל,

בְּאֲדָמָה,

לְרֶקֶם, שׁוֹב וְשׁוֹב, פְּלֵאֵי פְּרָחִים.

בכל אחד מסיומי השירים שלעיל יש היבט חיובי בחיי האדם.

הסבר והדגם קביעה זו. (6 נקודות)

ב. תרנגולת החצר בשיר "עֲרָגָה" והגלימה החומה בשיר "אדמה" הן סמלים.

הסבר את המשמעות של כל אחד מן הסמלים האלה בשיר שבו הם נזכרים. (6 נקודות)

8. יצר הלב / מ' אלעי

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לפניך ארבעה ציטוטים (1)-(4) מן השיר "יצר הלב". בחר בשלושה מהם, וענה על השאלה שאחריהם.

(1) הָרָאוֹן לְמִשְׁכְּבִי הוּא בָּא

וְאַחֲרוֹן בְּיוֹמִי [...]

(2) כְּמוֹ צֵל, כְּמוֹ לַחֹשׁ

הוּא בָּא עָדִי [...]

(3) מִכָּל מְרָאָה

אֵלַי מִשְׁתַּקֵּף,

וּבְכָל עֵץ, בְּכָל הָר

לִפְנֵי מוֹדְקָי.

(4) וּמִשְׁנֵה סְדָרִים

וּדְבָרִים מוֹזְרִים

נִעֲשִׂים בָּרִים [...]

על פי שלושת הציטוטים שבחרת, הסבר והדגם את אופן הפעולה של יצר הלב. בתשובתך הסבר גם את הסכנה האורבת לאדם מיצר הלב, על פי כל אחד משלושת הציטוטים האלה. (8 נקודות)

ב. הדובר בשיר אומר בנוגע ליצר הלב כי: פָּחַד לִי לְטוּפוֹ

וְהִרְדָּה - צְחוּקוֹ.

על פי השיר, הסבר את ההיבט החיובי שיש בפחד ובחרדה. (4 נקודות)

9. שיר שלא נלמד

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר של שירי / מ' אלעי

את שירי של שירי טָרַם יִסְדֶּתִי
צָנוּם וְרִיק לִי כָּל נִיב.
אֶה מְכַל מְחַמֵּד תִּבְּל חֲמֻדָּתִי
כְּמוֹ שִׁפְתֵי לְהִטִּיף

אַהֶה! מְכַל חֲמֻדָּת תִּבְּל חֲמֻדָּתִי
שִׁשְׁגָה וְיִיף.
וְכִמוֹ לְכַשׁוֹרָה לְקָרְאָתוֹ חֲרָדָתִי
לְכַשׁוֹרֵת אָכִיב.

אֶה יוֹם אַחֵר יוֹם בְּצַפְיָה אֲבָדָתִי
וְלֹא נִשְׁקָנִי מִפִּי
וְאֶת שִׁירִי שֶׁל שִׁירִי עַד הַיּוֹם לֹא יִסְדֶּתִי,
לְפִי לֹא מִצָּא הַנִּיב.

הסבר והדגם מהו ה"שיר של שירי" שהמשורר מייחל לו. בתשובתך כתוב גם על שני המאפיינים

המייחדים אותו.

מדוע לא הצליח המשורר לכתוב את השיר של שיריו? הסבר והדגם את דבריך.

פרק רביעי — פרוזה (סיפור קצר, סיפור חסידי, רשימה) (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה — 10 נקודות).

סיפור קצר**10. מעשה בזוג נעליים / הרב דוד זריצקי**

בסיפור מתוארת מציאות של עוני ושל דלות, ואף על פי כן הדמויות אינן אומללות. הסבר קביעה זו, ובסס אותה על שלוש דוגמאות מן הסיפור.

סיפור חסידי**11. החוזה ובעל העגלה / הרב מ' פראגר**

הסבר את הקשר בין הפתגם "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו" ובין הסיפור החסידי "החוזה ובעל העגלה".

12. סיפורי רבי נחמן מברסלב: תבואת שיגעון; שני ציירים

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. העולם אומר שסיפורי מעשיות הם תרופה לשינה, ואני אומר שמעוררים בהם אנשים

מתרדמתם. (על פי ר' נחמן מברסלב)

בחר באחד מן הסיפורים "תבואת שיגעון" או "שני ציירים", והסבר כיצד סיפור זה

"מעורר אנשים מתרדמתם". (5 נקודות)

ב. מה מאפיין את דמות המלך בכל אחד מן הסיפורים האלה? הסבר והדגם את דבריך.

(5 נקודות)

רשימה**13. סיפור על סיפור / א' חיות**

השליח של המלך ביקש מן הרוקמות בקשה, והן הגיבו עליה כך:

"מהו סיפור? כיצד רוקמים סיפור?!"

הסבר את התשובה שניתנת ברשימה "סיפור על סיפור" על שאלות אלה.

בתשובתך כתוב גם על האנלוגיה בין מלאכת הרקמה למלאכת יצירת הסיפור.

פרק חמישי — נובלה וספרות מתורגמת (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15.

נובלה

14. וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. מדוע וולודיה נכסף להתפלל?

הסבר כיצד כיסופיו להתפלל באים לידי ביטוי, ובסס את דבריך על שני דוגמאות מן

הנובלה. (7 נקודות)

ב. תאר את נקודת השיא בנובלה.

האם יש בנובלה רמזים מטרימים לנקודת שיא זו? הסבר ונמק את דבריך.

(5 נקודות)

ספרות מתורגמת

15. המשורר / א' גונזלס

הסיפור הקצר מתמקד בדרך כלל במרכיב מרכזי אחד (כגון דמות, אירוע, סמל).

תאר את המרכיב המרכזי בסיפור "המשורר", והסבר מה ההתמקדות במרכיב זה מלמדת על

טבע האדם.

בהצלחה!